

TAKÁCS TIBOR: SZABAD HAZÁBAN (Versek, Révai)

Takács Tibor költészete a Tiszatáj írói munkaközösségében izmosodott meg. Kötetté már egy szoros közösségben, az új magyar honvédség közösségében érett. Nem véletlen ez, hiszen a szocialista-realista irodalom tudatos és harcos költőt kíván. Az új típusú ember kialakulása csak közösségben történhet, ahol az igazi építő kritika és önkritika biztosítva van. Világtól elzárkózva nem fejlődhet és nem nőhet ki az új embertípus.

A politikai fejlődés (vita)thatalannul maga után vonja egy (költőnél) a művészi fejlődést. Letisztultabb, harcosabb lesz a mű a fejlődés magasabb fokán. Takács Tibornál is érdekes ezt megfigyelni. Amennyire a dátum nélkül megjelent versek előző ismerete alapján megállapítható, az időrendi sorrend: a kötet háttülvő költeményei a régiek. Nézzük tehát a fejlődést.

Takács Tibor költészetét kezdetben szép és sokszor újnak ható formai ügyesség jellemezte. Általában a forma kialakapáltsága, a formai oldal túlsúlya és a polgári költők hatásaként jelentkező képek és hangulatok uralták verseit. Az „Ujszeged 1945” című költeményében a tespedtség, a romok és roncsok fölött lebegő nosztalgia fogta meg. A pusztulás felett révedezett ekkor.

A melegben álmos lett a víz is,
a melegben aluszik a föld,
bokrok alján ugrál most a bíbic,
a melegtől sárga lett a zöld,
hallgatnak a fák a nyári napban,
susognak eleget léjszaka,
minden hallgat, minden mozdulatlan,
alszik tán most az egész haza.

Szép, helyenkint egészen új és valóságos képekben írja tovább a költeményt, még a földosztásról is megemlékezik, de csak mint tényről, mint eseményről. Nincs szava itt még az újjáépítés lendületéről, a munkásosztály és a dolgozó parasztság nagy erőfeszítéséről. Valami olyasféle hangulat és költészet ez, amit Illyés Gyula „All a világ” c. versében olvashattunk.

De hangja, hangulatai egyre tisztultabbakká válnak. Egyszer-egyszer elkapja valamilyen esemény, vagy a népi demokrácia egy-egy sikere. Pl. egyik legszebb verse az „Analfabéta-tanfolyam” című:

Andris nagyapó, Teca ágyó
s mellettük ott a kicsi Julcsa,
betűt tanulnak és a lágy szó
betű alakban olyan furcsa.
Ez itt a cé, mint macska háta,
olyan görbe a fél alakja,
Andris nagyapó ceruzája —
egymás mellé a céket rakja.

Harmincan ülnek a padokban,
harminc kéz írja a betűket,
kicsit vigyáz, megatottan,
előre, hátra, balra dülnek,
de írnak, írnak a gyerekek,
a betűk helyét jól kiszabják,
a szavak lassan megerednek,
s a legszebb szót írják: Szabadság!

Ebben a versében az őszinte érzés és a közvetlen élmény teszi valóságossá és művészivé a sorokat. Érződik, hogy jól fogja meg a mestersé-

gesen sötétségben és tudatlanságban tartott parasztemberek tudás utáni szomját.

Az első időszakban találhatunk erőszakolt, csak a rím kedvéért leírt szavakat és verssorokat. Néhol pedig csak a tökéletes forma és ritmus teszi verseit jó költeményekké. Ez utóbbi a gyakoribb. (Pl. „Szén“) Itt még mondanivalójában nem olyan őszinte, mint későbbi verseiben. Az olvasót csak a ritmus és a jó rímek kapják meg, de egyébként semmiféle lelkesítő hatást nem vált ki, akármiről is ír. Egy másik fiatal szegedi költőnek, Lódi Ferencnek verseiben mindig lért az olvasó, hogy a költő jelen van: harcra és világot formáló új embersége átizzik a sorok mögül.

Takácsnál ez később jelentkezik, akkor, amikor a néphadsereg szoros bajtársi közössége megérlelte költészetét. Képei, hasonlatai tisztábbak, egyszerűbbek lettek. S érdekes változáson ment át: sok tekintetben levetkőzte a formáinak előtérbe helyezését. Ezt olykor túlzásba vitte: rímei helyenkint kezdetlegessé, ritmusai pedig döccenőssé váltak. Úgy látszik, most is határvonalon van művészi fejlődése, tallán ezután jön el igazi korszaka, amikor a mondanivaló és az élet szemlélet mélysége és őszintesége találkozik az egyensúlyát ismét visszanyert formával.

Csak azt láttam, hogy nyáron kék az ég,
s a katonákon szépek a ruhák,
s ha fölvonultak: hullámzott a nép,
varte térdem a dal ritmusát.

Mert gyermek voltam, nem láttam tovább
a szemennél s hazudtak e szemek,
nem láttam rajtuk szálló út porát,
s nem tudtam: hogy ez osztályhadsereg.

És arra vágytam, egyszer én is ott
lehessek közöttük: ifjú katona,
Szégyent érzek, ha erre gondolok,
hogyan lehettem ilyen ostoba.

A népem ellen fogtam volna én
a fegyvert, apám ellen, és anyám
ellen, nem ezért őrzött a szívén, —
s hazám ellen, de volt-e hát hazám?

Ebben a két versszakban már az őszinteséget érezzük mozgó rugójaként a versnek, mely szép képekkel párosul. Hasonló szép költői meglátással telített vers a „Menetgyakorlat“ is, bár az erőltetettebb.

Tallán szerelmes versei a legszebbek. Ha ezt az előbbiekkal összehajtuk: tallán nem véletlenül. Az „Utazás“ című költemény az egyik legszebb szerelmes verse felszabadulás utáni líráknak. Csak egy a kár: eddig még nem láthattuk Takácsnál az új típusú ember szerelmi életének kialakulását és formálódását, mint ahogy azt Lódi versein keresztül figyelhetjük meg.

Mindent egybevetve: Takács költészete jelentős helyet foglal el új költészetünkben. Kár, hogy a fővárosi lapok és folyóiratok nem foglalkoztak eléggé kötetével. De hát fiatal költőről van szó, aki biztosan jobb kötetekkel jelentkezik hamarosan. Tallán annak majd nagyobb figyelmet szentelnek kritikusaik is, hiszen ez záloga egy fejlődésben lévő, fiatal költő kiteljesedésének.

TOLNAI PÉTER